

DISCURS CONFESIV ȘI ALTERITATE

Alexandru ZUB

Cu masivul și consistentul volum de *Memorii*¹, bine primit de cititori², Valeriu Anania părea că încheie un capitol esențial din opera sa. Cvasi nonagenar, însă de o surprinzătoare vitalitate, scriitorul ne oferă acum o nouă secvență memorialistică, de astă dată la provocarea, subtilă și competentă, a unui alt cărturar din Cluj, Aurel Sasu³. E un volum de *entretiens*, conceput pesemne de cunoscutul filolog și lexicograf, el însuși sensibil la „poezia nescrisă a foamei de durată și a sihăstriei în lumea tăcerilor grele“, cum ne asigură în preambulul cărții, adăugînd că gîndisc acel dialog ca o „călătorie împreună“ în lumea solitudinii asumate, a suferinței fecunde, a ideilor puse în slujba cunoașterii de sine și a celuilalt.

Făcînd parte din generații diferite, autorii folosesc conceptul generaționist ca o temă recurentă, antamînd-o sub diverse aspecte, mai ales pentru lumea modernă și postmodernă, o lume în care valorile au cunoscut mutații spectaculoase. Scepticii și nihilistii acestei lumi sînt repudiați sistematic, înaltul prelat polemizînd adesea cu Emil Cioran și optînd explicit pentru linia Socrate, Seneca, Mircea Vulcănescu, spirite pozitive, pe seama cărora se poate respinge „teroarea nimicului“. Biblia și Sfinții Părinți stau în acest dialog la îndemîna conlocutorilor ca surse de meditație și de credință. Nimic mai străin de nihilismul contemporan, la care se referă insistent, din perspectiva celui care știe că a făcut alegerea salutară. Solitudinea, suferința, moartea sînt teme afine,

mereu invocate în dialog. „Există o suferință care degradează și o suferință care purifică“, ni se spune, cu precizarea că una e născută din păcat, cealaltă din iubire, ambele reclamînd însă precauții hermeneutice. La fel prietenia, pentru definirea căreia memorialistul apelează, îndatorat, la Cicero, Ducici, Unamuno, Carlyle. Prietenia cărților rămîne totuși cea mai profitabilă și una din obsesiile monahului ajuns la o treaptă înaltă de arhierie.

Acordul dintre gînd și faptă constituie o exigență valabilă pentru orice destin uman. În chip ciudat, sub dictatura comunistă, un asemenea acord se putea obține mai lesne după gratii decît în afară, unde lumea era condamnată la „frică și pîndă“, ca în noua carte a lui Constantin Florin Pavlovici⁴. „Odată liber de lacătele temniței, va trebui să-mi pun singur un lacăt la gură“, conchide înaltul prelat, fixînd momentul ieșirii sale din Aiud, după șase ani de reclusiune, cu două lucrări de seamă, elaborate acolo mental (*Steaua Zimbrului* și *Meșterul Manole*), pentru a fi tipărite mai tîrziu, cu sprijinul „maestrului“ său Tudor Arghezi. Ficțiunea, o spune singur, îi fusese „cetate de azil“. Istoria a putut fi pusă cumva în paranteză, măcar la răstimpuri, dacă nu era de ocolit cu totul. Înăuntru sau în afară, gestiunea libertății e anevoioasă sub un regim dictatorial, cu alît mai mult sub unul comunist, care pretinde că „omul este cel mai prețios capital“, însă îl sacrifică fără să ezite. Greu de clasificat, *Cerurile Oltului* și *Amintirile peregrinului*

Apter valorifică momentele de acalmie ale recluziunii, „ceasurile de liniște fragilă”, în care Valeriu Anania a făcut din propriile-i peregrinări pe la mănăstiri o inepuizabilă temă istorico-culturală, motiv să conchidă apoi că „suferința asumată îl poate înnobila pe om”.

Distanța critică în raport cu nihilismul lui Cioran, cu „năismele” interbelice și chiar față de un Renan, care flagelase „particularitățile naționale”, se cuvine a fi subliniată, ca una ce decurge dintr-o altă viziune, din *philosophia perennis*. În spiritul acesteia întrevede memorialistul și posibilitatea unei redresări, în anumite condiții, nu tocmai lesne de împlinit. Fiindcă „renașterea lăuntrică a omenirii presupune o prealabilă operă de ecarisaj. Nu poți vindeca o rană infectată dacă nu-i storci mai întâi puroiul. Asta se cere și în politică, și în economie, și în morală, și în învățămînt, și în cultură și chiar în Biserică. Procesul poate fi lung, anevoios și fără garanții de izbîndă. În fond, e veșnica luptă dintre bine și rău, binele fiind îngăduitor, iar răul, prin definiție, agresiv”⁵.

Am reprodus acest pasaj pentru a ilustra mai bine propensiunea civică și morală a memorialistului, prezentă și în alte scrieri. Ea se nutrește dintr-o lungă istorie și denotă respect pentru tradiție, pentru valorile verificate de timp și reînnoite prin sacrificii. A descoperit în sînul familiei acel filon de aur, folclorul, din care avea să extragă teme, sensuri, motive de o rară bogăție, prezente în mai tot ce a scris, ficțional, mai tîrziu. A fost un noroc pentru propria devenire, ca și pentru cultura căreia i s-a devotat, cu folos, decenii în șir. „Mitul românesc, folclorul și sufletul meu sînt congenitale; restul este meșteșug”, avea să observe el însuși⁶, atent la relația acestora cu discursul despre sine, cu nevoia inexorabilă de a se împlini în același spirit, la care trimite mereu în dialogul *Despre noi și despre alții*. „Nu-mi fac iluzii asupra scrierilor mele, spune memorialistul, dar un fapt e sigur: în fiecare e un fragment

din mine, care participă la viața celuilalt”⁷.

Deși a dus o existență mai mult solitară, Valeriu Anania a înțeles că fire multiple îl legau de o generație pe care istoria n-a scutit-o de surprize, unele de tot dramatice. Însă dincolo de timpul său, el se simte solidar cu „generația strămoșilor” săi⁸, cu lunga suită de înaintași, cunoscuți și anonimi, care și-au dat obolul în spiritul devoțiunii fraterne. De unde și continua trimitere „la rădăcini”, prezentă în mai toată opera sa. Aceasta înseamnă apel la istorie, tradiție, cultură, autorul fiind convins că valoarea unei culturi nu ține de număr, ci de calitatea mesajelor⁹.

Pentru noi, ca români, obsedați parcă de imagine, de nevoia recunoașterii onorabile, o asemenea concluzie este benefică. Ea se impune prin analiza riguroasă a fenomenului, dar și prin lecțiunea adecvată a operei în cauză. Noile date și reflecții din volumul scos împreună cu Aurel Sasu o întăresc sensibil, solicitîndu-ne *ipso facto* adeziunea. Discursul confesiv și cunoașterea alterității se vădesc și aici complementare.

Note:

1. Valeriu Anania, *Memorii*, Iași, Polirom, 2008.
2. Am cutezat cu însumi să glosez puțin, marginal, în „Convorbiri literare”, 2, feb. 2009, p. 38-40; „Epifania”, 3, feb.-mar. 2009, p. 72-75.
3. Valeriu Anania, Aurel Sasu, *Despre noi și despre alții*, București, Curtea Veche, 2009.
4. Constantin Florin Pavlovici, *Frica și pînda*, București, Muzeul Național al Literaturii Române, 2009.
5. Valeriu Anania, Aurel Sasu, *op. cit.*, p. 113.
6. Valeriu Anania, *Pledoarie pentru Biserica Neamului*, Craiova, 1995, p. 172.
7. Valeriu Anania, Aurel Sasu, *op. cit.*, p. 109.
8. *Ibidem*, p. 216.
9. *Ibidem*, p. 117.